

**ВІДГУК
ОПОНЕНТА**

- доктора юридичних наук, професора Настюка Василя Яковича на дисертацію Корнійченко Анастасії Олександрівни «Адміністративно-правовий механізм запобігання булінгу в Україні» на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право

Детальне вивчення та критичний аналіз тексту поданої на захист дисертації та наукових праць аспірантки, опублікованих за відповідною тематикою, дають підстави для формулювання наступного висновку.

Актуальність обраної теми. Дисертація Корнійченко Анастасії Олександрівни присвячена актуальній проблемі сучасної правової науки – адміністративно-правовому механізму запобігання булінгу в Україні. Перш за все, необхідність проведеного дослідження обумовлено нормативно-правовою регламентацією булінгу та адміністративної відповідальності за його вчинення, адже до недавнього часу проблематика булінгу залишалася поза межами правового регулювання, а у наукових колах розглядалася з точки зору кримінально-правової науки. Проте, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 року відніс булінг до проступків, тобто діянь, за які національним законодавством передбачено адміністративну відповідальність. Відтак, механізм запобігання та протидії булінгу регулюється нормами адміністративного права, реалізується суб'єктами публічного адміністрування та підпадає під адміністративно-правове регулювання. За таких обставин, цей механізм доцільно вважати адміністративно-правовим. Означену позицію обґрунтовано та доведено авторкою в межах дослідження.

Так, не викликає сумнівів висновок аспірантки про те, що не дивлячись на позитивні зміни, що відбулися на законодавчому рівні, наявний адміністративно-правовий механізм запобігання булінгу характеризується низкою недоліків нормативно-правового й інституційно-організаційного

спрямування, усунення яких є невід'ємною умовою формування безпечного освітнього середовища та мінімізації, а, у подальшому – ліквідації, такого негативного явища, як булінг.

Визначальної уваги потребує дослідження структури відповідного адміністративно-правового механізму, який авторка влучно поділяє на окремі структурно-функціональні блоки – нормативно-правий (підрозділ 2.2) й організаційно-інституційний (підрозділ 2.3), кожен з яких складається з окремих елементів.

Дисертація А.О. Корнійченко є затребуваною як із позицій правової науки, так і з точки зору практичної діяльності, спрямованої на удосконалення чинної нормативно-правової бази. Аспірантка у своєму дослідженні обрала низку найактуальніших питань, пов'язаних з реалізацією адміністративно-правового механізму запобігання та протидії булінгу в Україні, понятійно-категоріальним апаратом, аналізом основних елементів зазначеного механізму, узагальненням досвіду зарубіжних країн.

Зазначене дозволяє зробити висновок про актуальність дослідження, доцільність і своєчасність його проведення. Дисертація характеризується науковою новизною, достатнім ступенем обґрунтованості та достовірності наукових позицій, положень та висновків, які виносяться на захист.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Про практичну та наукову цінність дисертації свідчить те, що дослідження виконано у відповідності до положень Законів України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18.12.2018 № 2657-VIII, Указів Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25.06.2013 № 344/2013, «Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі» від 25.05.2020 № 195/2020, Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на період до 2021 року», затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 30.05.2018 № 453, Концепції реалізації державної

політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р, Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1018-р та Плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки від 26.02.2020 № 293. Дослідження проведено в межах науково-дослідної роботи Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка «Концептуально-методологічні засади правового регулювання процесу європейської інтеграції України» (державний реєстраційний номер 20 0116 U 006126).

Вищезазначене підтверджує своєчасність дослідження проблематики реалізації адміністративно-правового механізму запобігання булінгу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова робота А.О. Корнійченко характеризується системним підходом до предмету дослідження. Наукові положення, висновки та рекомендації сформульовані з належним ступенем достовірності та обґрунтованості, що вимагається від такого роду досліджень.

Дисертантка поставила перед собою досить важливу мету, яка полягає в тому, щоб основі сучасних наукових вітчизняних і зарубіжних розробок, а також чинної національної, міжнародної й іноземної нормативно-правової бази, провести комплексний аналіз адміністративно-правового механізму запобігання булінгу, за результатами якого сформувати науково обґрунтовані й аргументовані висновки, пропозиції та рекомендації перспектив розвитку нормативно-правового регулювання запобігання булінгу в Україні. Відповідно до головної мети дослідження чітко сформульовані основні задачі наукової роботи.

На користь ґрунтового характеру проведеного дослідження слугує обраний дисертанткою комплексний підхід до вибору науково-методологічних і нормативно-правових джерел та емпіричної бази.

Так, під час обґрунтування відповідних висновків аспіранткою використане широке коло вітчизняних, міжнародних та іноземних нормативно-правових актів, наукових джерел із теорії держави і права та адміністративного права, а також, враховуючи масштабність категорії булінг, окремі напрацювання з соціологічної, педагогічної та психологічної галузей знань. Заслуговує на увагу також емпірична база дослідження, яку становлять звіти та доповіді інституцій ООН (зокрема, Генерального секретаря ООН, Спеціального представника Генерального секретаря ООН з питань насильства над дітьми, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ), Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та освітнього омбудсмена, відомості офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади, політико-правова публіцистика, аналітичні та статистичні матеріали, що стосуються досліджуваних питань.

Таким чином, емпіричний матеріал дослідження характеризується належним рівнем репрезентативності, що позитивно вплинуло на обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків, пропозицій та рекомендацій, зроблених авторкою.

Аспіранткою було обрано вдалу архітектуру, що дозволило їй всебічно, системно та послідовно розкрити обрану проблематику. Як і належить ґрунтовній кваліфікаційній науковій праці, дисертаційне дослідження розпочинається зі вступу, містить три розділи, що композиційно складаються з восьми підрозділів. До кожного з розділів подано відповідні висновки, наприкінці роботи сформульовано загальні висновки, а також список використаних джерел (270 найменувань) та додатки.

При цьому варто підкреслити переважно критичний підхід авторки до опрацювання джерельної бази, якому властиві глибокий аналіз досліджуваного матеріалу, уживання коректної наукової полеміки з іншими науковцями та високий рівень аргументації власного підходу до формування

тих або інших положень, висновків, пропозицій та рекомендацій, що свідчить про зрілість дослідниці, її обізнаність з наявними у науці та правозастосуванні проблемами та високу загальнонаукову культуру.

Дисертаційне дослідження А.О. Корнійченко базується на логічно послідовній та системній методологічній основі. Сукупність загальнофілософських, загальнонаукових, спеціально-наукових та спеціально-юридичних методів юридичного пізнання, використаних дисертанткою при підготовці наукової роботи, дозволили виявити та вирішити комплекс як теоретичних, так і практичних проблем, пов'язаних із поглибленням наукових знань про адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії булінгу шляхом вивчення правової природи булінгу, його сутності, ознак, видів та форм, розкриття загальної характеристики адміністративно-правового механізму та його особливостей у сфері запобігання булінгу в Україні, його структурних елементів, недоліків, що уможливило напрацювання пропозицій та рекомендації щодо удосконалення нормативно-правового регулювання адміністративно-правового механізму у цій сфері.

Загальний аналіз змісту дисертації свідчить про те, що дослідження має системний, цілісний, самостійний характер та відзначається високим науковим рівнем та актуальністю.

Серед напрацювань з адміністративного права, наукова роботи виступає першим у національній правовій науці комплексним дослідженням адміністративно-правового механізму запобігання булінгу в Україні, практичних аспектів його реалізації та застосування, недоліків функціонування, перспектив розвитку й удосконалення.

Об'єктом дослідження стали суспільні відносини, які виникають у процесі реалізації суб'єктами публічного адміністрування своїх повноважень щодо здійснення заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу в Україні. Предметом дослідження дисертантка визначила адміністративно-правовий механізм запобігання булінгу в Україні, що цілком відповідає

проблематиці дисертаційних досліджень, які виконуються за спеціальністю 081 – Право.

Проведене дослідження дало змогу внести ряд пропозицій та рекомендацій, спрямованих на удосконалення нормативно-правового регулювання адміністративно-правового механізму запобігання булінгу в Україні в частині посилення організаційно-інституційного механізму шляхом запровадження, серед низки іншого, профільного антибулінгового суб'єкта, а також підвищення рівня ефективності процедур реагування на випадки булінгу, підґрунтям яких слугували доктринальні засади у поєднанні з урахуванням досвіду вітчизняного та зарубіжного правозастосування.

Комплексне опрацювання та міждисциплінарний аналіз наукових джерел і норм законодавства в їх генезисному та порівняльному аспектах, а також матеріалів судової практики дали аспірантці змогу сформулювати власні наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, які відзначаються достовірністю та характеризуються науковою новизною.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що наведені авторкою положення, висновки, пропозиції та рекомендації, становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес, адже роблять вагомий внесок у розвиток науки адміністративного права, практичну діяльність та нормотворчий процес.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих наукових працях. Основні теоретичні положення та результати дисертації висвітлено у дев'яти наукових статтях, сім з яких опубліковано у фахових виданнях України, одну – в періодичному науковому виданні держави, яка входить до Організації економічного співробітництва й розвитку та до Європейського Союзу, а також апробовано у десяти тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Аналіз опублікованих дисертанткою наукових статей та тез доповідей на науково-практичних конференціях дозволяє дійти висновку про належну повноту викладу наукових положень, висновків і рекомендацій.

Оцінка змісту дисертації. Вдалою та обґрунтованою з наукової точки зору є архітектоніка наукової праці, якою обумовлена повнота і всебічність розкриття авторкою предмету дослідження. Структура дисертації є логічною та відповідає поставленим меті та задачам, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені аспіранткою.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків до кожного з розділів та загальних висновків, списку використаних джерел (270 найменувань) та додатків.

У розділі 1 дисертації «Теоретико-методологічні засади запобігання булінгу в Україні» здобувачкою розкрито понятійно-правову характеристику категорії «булінг»; з'ясовано ознаки, сутність, ідентифікацію, соціальні детермінанти, форми та види булінгу; сформульовано методологічні засади дослідження запобігання булінгу як об'єкта адміністративно-правового регулювання.

Заслуговує на схвалення аргументація авторки стосовно відмежування діянь, які підпадають під правову категорію булінгу від будь-яких інших насильницьких дій (с. 35-36).

Слушними видаються погляди щодо розмежування понять «жертва» булінгу, «потерпілий» або «потерпіла особа». Як вдало зазначає А.О. Корнійченко, особа визнається потерпілою у межах провадження в справі про адміністративні правопорушення, тобто такою, якій було завдано шкоду будь-якого характеру. Жертва ж, на відміну від потерпілого, може й не бути стороною у провадженні по справі про адміністративні правопорушення, тобто процесуально не визнаватися як формальна жертва. Тому авторка вважає, що категорія жертви в даному контексті є ширшою за змістом, аніж потерпілої особи, у зв'язку з чим пропонує під жертвою булінгу розуміти особу, відносно якої здійснюється булінг у будь-якій формі,

незалежно того, чи визнано її потеплілою у провадженні по справі про адміністративні правопорушення чи вона оцінює себе такою суб'єктивно (с. 42-43).

Цікавим є висновок авторки, що сімейне середовище підлітків може виступати одночасно як причиною, так і умовою булінгу. При цьому, зроблено акцент на визначальній ролі сім'ї у формуванні соціально адаптованої особистості, спроможної адекватно та об'єктивно оцінювати власні дії та дії інших осіб, повною мірою усвідомлюючи їх, а також їх можливі наслідки (с. 52).

Окремо від булінгу авторкою здійснено аналіз кібербулінгу як нового явища сучасної адміністративної доктрини, який в результаті показав доцільність його трактування у широкому та вузькому розумінні. При цьому, у дисертації акцентовано увагу на тому, що сутнісно-змістовний склад зазначеної категорії в обох значеннях залишається сталим, а змінюється лише динамічний склад – учасники (сторони) кібербулінгу. Так, у широкому розумінні кібербулінг здійснюється однією особою відносно іншої, у вузькому – між чітко визначеними категоріями, зокрема, неповнолітніми (підлітками, дітьми), між учасниками освітнього процесу (конкретного освітнього середовища) (с. 61).

Аналізуючи методологічні засади запобігання булінгу як об'єкта адміністративно-правового регулювання, дисертантка доходить висновку про те, що у рамках юридичної науки під запобіганням булінгу варто розуміти систему заходів правового характеру, які здійснюються відповідними суб'єктами в межах їх компетенції з метою реалізації дій, пов'язаних з профілактикою, боротьбою та протидією цьому соціально-негативному явищу в освітньому середовищі (с.67).

У розділі 2 «Особливості реалізації адміністративно-правового механізму запобігання булінгу в Україні» визначено загальну характеристику адміністративно-правового механізму та його особливості у сфері

запобігання булінгу в Україні, охарактеризовано нормативно-правовий та організаційно-інституційний механізми запобігання булінгу в Україні.

Аспіранткою досить вдало здійснено обґрунтування доцільності застосування терміну «адміністративно-правовий механізм» замість категорії «механізм адміністративно-правового регулювання» (с. 91-92).

Крім того, авторка у дисертації виокремлює цікаві особливості досліджуваного адміністративно-правового механізму (с.100-103) серед яких визначальну роль відіграють адміністративно-правові відносини. Зокрема, А.О. Корнійченко у межах адміністративно-правового механізму виділяє три групи адміністративно-правових відносин, які виникають під час реалізації цього механізму.

Так, перший вид адміністративно-правових відносин є традиційним для адміністративного права. Вони пов'язані з правотворчою діяльністю суб'єктів публічного адміністрування і виникають між суб'єктом владних повноважень, який відповідно й встановлює правові норми, та суб'єктами, які зобов'язані даних норм дотримуватись. Другий вид адміністративно-правових відносин впливає із правореалізаційної діяльності. Такі відносини спрямовані на безпосереднє забезпечення прав і свобод учасників освітнього процесу. Третій вид – стосується процедури притягнення винних за вчинення булінгу осіб до адміністративної відповідальності та виникають під час відповідних процедур (с. 101-103).

Необхідно підкреслити систему нормативно-правових актів, які регулюють діяльність щодо запобігання булінгу в Україні, що визначена аспіранткою під час аналізу нормативно-правового механізму запобігання булінгу. Зокрема, вказана система складається з міжнародного та національного рівнів й поділяється на дві групи: загальні (тобто, ті нормативно-правові акти, які визначають базові засади освітнього процесу) та профільні (ті, що стосуються проблем різних проявів насилля, в тому числі й булінгу) (с. 108-110).

Авторкою вдало доведено, що недбале ставлення до своїх посадових обов'язків представників Національної поліції знижує рівень ефективності антибулінгового адміністративно-правового механізму (с. 123-125).

Належним ступенем наукової цінності наділена запропонована авторська класифікація суб'єктів запобігання булінгу: за характером компетенції (суб'єкти загальної компетенції, суб'єкти спеціальної компетенції, які поділяються на галузеві, міжгалузеві та функціональні); залежно від місця у системі адміністративно-правового механізму запобігання булінгу (обов'язкові, субсидіарні); залежно від територіальної юрисдикції (загальнодержавні, регіональні, місцеві); за видом (органи публічної влади, громадські об'єднання, заклади освіти, фізичні особи); за спрямованістю (превентивні, протидіючі, змішані); за формами діяльності (правотворчі, правозастосовні, правороз'яснювальні, контрольні-наглядові); за результатами діяльності (сприяючі, забезпечувальні, втручальні) (с. 157-160). При цьому, варто підкреслити, що з метою належного сприйняття системи суб'єктів запобігання булінгу, авторкою сформовано їх класифікацію у вигляді схеми (Додаток В), що забезпечує належну наочність.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення адміністративно-правового механізму запобігання булінгу в Україні» присвячено розкриттю зарубіжного досвіду реалізації адміністративно-правового механізму запобігання булінгу та дослідженню перспектив розвитку нормативно-правового регулювання запобігання булінгу в Україні.

Заслуговує на увагу дослідження діяльності інституцій ООН, яка спрямована на запобігання булінгу у світі, й знаходить свій вияв, серед низки іншого, у систематичних звітах, доповідях, профільних конференціях та симпозиумах, інформаційних кампаніях, рекомендаціях для країн-учасниць, окремих рішеннях, програмах розвитку тощо. У контексті дисертації аспіранткою зазначено, що протягом останніх років ООН здійснюється активна діяльність з метою запобігання булінгу у світі. Зокрема, Генеральною Асамблеєю ООН прийнято низку нормативно-правових актів,

серед яких: резолюція «Про захист дітей від булінгу» від 18.12.2014 № 69/158; резолюція «Про захист дітей від булінгу» від 19.12.2016 № 71/176; резолюція «Про захист дітей від булінгу» від 17.12.2018 № 73/154 тощо (с. 169-170).

Потребує схвальної оцінки дійсно ґрунтовний аналіз зарубіжного досвіду реалізації адміністративно-правового механізму запобігання булінгу.

При цьому, окрім позитивного досвіду іноземних країн, авторкою також досліджено й такий досвід, що негативно впливає не лише на ефективність адміністративно-правового механізму, але й на освітнє середовище загалом. Зокрема, в дисертації вказано, що існуючий адміністративно-правовий механізм запобігання булінгу в Грузії, у цілому, заслуговує схвалення, однак, одночасно, визначено недоцільним існування на території України окремого центрального органу виконавчої влади на кшталт Служби мандатурі закладів освіти, адже: по-перше, для ефективного функціонування та утримання розгалуженої системи цієї служби, яка представлена у більшості загальноосвітніх закладів, потрібні значні кошти; по-друге, постійне утворення функціонально-цільових органів сприятиме перевантаженості системи органів центральної виконавчої влади; по-третє, фактично її діяльність матиме результат, але й створюватиме атмосферу психологічного тиску та страху для здобувачів освіти; по-четверте, основні повноваження мандатурі можуть здійснювати спеціальні координатори з питань протидії та запобігання насильству (с. 174-175).

Провівши дослідження зарубіжного досвіду реалізації адміністративно-правового механізму запобігання булінгу аспіранткою визначено низку висновків, які містять пропозиції та рекомендації, що спрямовані на покращення національного антибулінгового механізму. Зокрема, зважаючи на досвід Республіки Кореї, а також змістовний контекст окремих антибулінгових положень освітніх законів Грузії, Королівства Швеції та Королівства Норвегії, А.О. Корнійченко пропонує розробити та прийняти спеціальний комплексний Закон України «Про запобігання та протидію

булінгу (цькуванню)», який має: регламентувати питання антибулінгової політики держави, її керівні засади та напрями; визначати суб'єктів, що здійснюватимуть відповідні заходи, їх права та обов'язки; передбачати конкретні заходи, спрямовані на профілактику та протидію булінгу; регулювати аспекти щодо юридичної відповідальності для кривдника (булера) (с. 202).

Водночас, у межах даного розділу автором сформовано низку інших пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення нормативно-правового регулювання адміністративно-правового механізму запобігання булінгу в Україні. Означені пропозиції знайшли своє відображення у окремому підрозділі, в якому, з урахуванням комплексно підходу, аргументовано та обґрунтовано доведено необхідність розвитку нормативно-правового регулювання запобігання булінгу в Україні на трьох рівнях – загальнодержавному, регіональному та місцевому (підрозділ 3.2).

Висновки, зроблені в дисертації, зокрема пропозиції щодо удосконалення законодавства, шляхом внесення змін та доповнень до існуючої нормативно-правової бази, здатні покращити державну політику у досліджуваній сфері та сприяти формуванню безпечного освітнього середовища.

Зауваження та пропозиції за змістом дисертації. Визначаючи актуальність проведеного аспіранткою дослідження, наукову новизну, високий теоретичний рівень, а також практичну значимість результатів, слід зазначити, що окремі положення дисертаційної роботи Корнійченко А.О. носять дискусійний характер, а деякі висновки потребують додаткової аргументації:

1. У дисертаційному дослідженні авторкою на с. 35 зазначено, що булінг є подібним до катування. З метою повноти викладу матеріалу, доцільно було більш детально визначити схожі риси між досліджуваним явищем, за яке передбачено адміністративну відповідальність – булінгом, та насильницькими

діями, за які чинним законодавством встановлено кримінальну відповідальність.

2. На с. 99 аспіранткою визначено структуру адміністративно-правового механізму запобігання булінгу з її розподілом на загальні та спеціальні елементи. При цьому, до загальних елементів віднесено норми права, адміністративно-правові відносини й акти застосування норм права.

У ході дослідження належним чином проаналізовано норми права й акти застосування норм права, в той час як питання адміністративно-правових відносин переважно залишилося поза увагою.

Думається, що задля отримання позитивної картини існуючого адміністративно-правового механізму запобігання булінгу дисертантці варто було б проаналізувати адміністративно-правові відносини, які виникають під час реалізації зазначеного адміністративно-правового механізму.

3. На с. 154 зазначено, що юридичні клініки посідають особливе місце в означеній системі суб'єктів, діяльність яких спрямована на запобігання булінгу.

На думку офіційного опонента, адміністративно-правовий статус юридичних клінік, як суб'єктів запобігання булінгу, потребує додаткового висвітлення в ході публічного захисту дисертації.

4. На с. 208-209 дисертаційного дослідження здобувачка пропонує запровадити адміністративну відповідальність для педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників за неповідомлення такими особами про випадки булінгу в закладі освіти та внести відповідні зміни і доповнення до ст. 173-4 КУпАП.

На думку офіційного опонента, така позиція є не зовсім зваженою та потребує уточнення, оскільки, за таких обставин, педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників буде функціонально уподібнено до керівника закладу освіти.

5. Дещо спірною є пропозиція розробки спеціального мобільного додатку (с. 222), у зв'язку з чим потребує більш детального роз'яснення під час публічного захисту дисертації.

Разом з цим, зазначені зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань і не зменшують науково-теоретичної та практичної цінності роботи в цілому й не відображаються на загальній позитивній оцінці дисертації.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам (повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях; виконання вимог академічної доброчесності). Основні положення дисертації у достатньому обсязі висвітлено у наукових статтях та тезах доповідей на науково-практичних конференціях, що за якісними та кількісними показниками відповідають вимогам, що висуваються до матеріалів, опублікованих за темою дисертаційного дослідження.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані авторкою висновки є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для теорії адміністративного права, а й для правозастосовної практики. Викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України характеризуються належним рівнем теоретичної та практичної обґрунтованості.

З аналізу змісту тексту дисертації вбачається дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності у повному обсязі, що підтверджується наступним.

Дисертаційне дослідження А.О. Корнійченко містить посилання на згадані автором у тексті джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей. Авторкою дотримано вимоги норм законодавства про авторське право та надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

У рецензованій роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного авторкою дисертаційного дослідження.

Підсумовуючи вищенаведене, дисертація, представлена Корнійченко Анастасією Олександрівною, є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання, що має істотне значення для розвитку науки адміністративного права та правозастосування.

Загальний висновок:

Дисертація на тему «Адміністративно-правовий механізм запобігання булінгу в Україні» відповідає вимогам пункту 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року №167, а її автор – Корнійченко Анастасія Олександрівна за результатами проведення публічного захисту заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

**Офіційний опонент,
доктор юридичних наук,
професор,
завідувач кафедри
адміністративного права
та адміністративної діяльності
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого**

В.Я. Настюк

